

K. Máté Ferenc

341.140.1X

A magyar forradalom méltóságos
és az uniós növekedés jelölője

1956, AZ EURÓPAISÁG ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ*

Meghatódottan és megrendülten emlékezem önökkel együtt az 1956. évi magyar forradalomra, annak mártírjaira és hőseire. 1956. október 23-a európai jelentőségű pillanat volt. Azt is mondhatnánk, 1956-ban az volt az európai történelem, ami Magyarországon történt.

1956-ban a nemzeti összefogás Budapesten és az egész országban azért küzdött, hogy ez a kicsi ország a szabadság és a demokrácia útjára lépjen, és újra része lehessen Európának. A forradalom szabadságharcná nőtt, Magyarország függetlenségéért és szuverenitásáért.

Forradalmát és szabadságharcát a nép megvívta. Ezek és ezek mentek a barikádra. A nép elszánt volt és győzött.

Az egyéni bátorságnak, hősiességnek és önfeláldozásnak számos csodálatos példájával lettünk gazdagabbak ezekben a napokban. Csak egyetlen véres délelőttön több mint százan estek el Budapesten a Parlament előtti téren.

A külföldi katonai erők által fenntartott politikai hatalom a felkelés hatására összeomlott, a társadalom önszervező ereje felszabadult, és néhány nap alatt megteremtette saját igazgatási egységeit, a forradalmi bizottságokat, a munkás- és nemzeti tanácsokat.

* Elhangzott 2002. október 22-én Strassbourgbán, az Európai Parlament ülésén.

A forradalom vezetői tudták, hogy mi, magyarok egyedül nem tudjuk függetlenségünket és saját rendünket megvédeni.

A szabadságharcot idegen csapatok 1956. november 4-én megtámadták és néhány nap alatt leverték, bár az ellenállók még sokáig tartották magukat. Véres megtorlás következett. Százakat végeztek ki, tízezrek kerültek börtönbe.

1956. október 23-a talán a legeurópaibb pillanata volt a közelmúlt európai és magyar történelmének. A szabadság európai és magyar szelleme ekkor mutatta meg, hogy nem hódol meg, nem adja be a derekát a totalitárius szellem hatalma előtt. Az eseményeknek ezt a jelentését olyan európai elmék ismerték fel akkor azonnal, mint Albert Camus, François Mauriac és Borisz Paszternak, hogy csak néhányat említek közülük.

Albert Camus így írt 1956 novemberében:

„Létezik egy igazi Európa, mely abban egységes, hogy az igazság és a szabadság nevében ellenszegül a zsarnokságnak. A magyar szabadságharcosok ezrei ma ezért az Európáért halnak meg.”

François Mauriac pedig így látta ugyanekkor a forradalom történelmi vívmányát:

„Amikor az erősebb szisztematikusan embertelen, akkor a történelem irányultságát talán a gyengébb akarata fogja megszabni.”

Camus és Mauriac már látták, hogy a forradalom és szabadságharc bukása elkerülhetetlen, hogy a nyers erő egy időre ismét győzedelmeskedik. A megtorlás és a terror mélypontján, 1958. június 24-én, Nagy Imrének, a forradalom miniszterelnökének kivégzése után, Borisz Paszternak francia nyelvű levelezőlapot küldött Budapestre. Nem törődve a szovjet és magyar levélcenzúrával, a maga fenyegetett helyzetével, Paszternak a következőket írta ezen a levelezőlapon barátjának, Illyés Gyulának, az *Egy mondat a zsarnokságról* című drámai sodrású vers költőjének:

„Kinek mondhatnám el, mennyire lesújt, elcsüggeszt, hogy újra fellángolt az embertelen kegyetlenkedés, amelyről azt hittük, örökre a múlté ... Mennyire megaláz a rossznak ez a mindenhatósága, amelyet nem korlátoz a jó!”

Ahogy ezek a történelmi tanúk mondták, ebben az európai pillanatban az igazság és a szabadság hangja, a gyengébbé szólalt meg a zsarnoksággal és a szisztematikus embertelenséggel szemben. Rámutatott a történelem irányultságára, ahogy Mauriac mondta... Valóban, éppen ezek Európa igazi spirituális értékei. Meg az az erkölcsi bátorság és nemeslelkűség, amelyet Paszternak tanúsított a zsarnokság uralma alatt is.

Sok személyes beszámolóból tudjuk, hogy Európa meghatározó politikusai közül nem egynek életre szóló fordulópontot hozott a magyar 1956. Ez indította őket a tudatos politizálás útján. Ekkor hullt le végleg a lepel a totális diktatúráról. Ekkor ismerték fel annak valódi arcát azok, akik illúziókat tápláltak felőle.

A megtorlás alatt magyarok százezrei menekültek Nyugatra, ahol tehetséges és tisztességes magyarok sokasága mutatta meg, mire képes az egyenlő esélyek, a tisztességes verseny és a szolidaritás nyugati világában, az európai és amerikai demokráciákban. Sokat tettek azért, hogy életben maradjon a Nyugatban az a tudat, hogy Európa keleti felét nem szabad elmerülni hagyni.

Engedjék meg tehát, hogy 1956-ra emlékezve Európa e jeles fórumán megköszönjük önöknek honfitársaink befogadását. És emlékezzünk meg azokról a nyugat-európaiakról is, akik életüket kockáztatták a magyar forradalomért: újságírókról és közemberekről, és aki meg is halt érte, a nemes, nagyszerű dán diplomatáról, Bang-Jensenről.

Talán megbocsátják, hogy ilyen hosszán időztem el egy történelmi eseménynél, '56 magyar forradalmánál. Azért tettem, mert 1989–90 ennek a szellemnek a győzelmét

hozta el Kelet-Közép-Európában. Ez, tudjuk, győzelem volt egész Európa számára, egészen a berlini fal leomlásáig.

A feladat azóta is az maradt, hogy hűek maradjunk ehhez a szellemhez. Ez a hűség nem könnyű. A nagy feladat a hétköznapiok apró küzdelmes feladataira bomlik le.

Megint Camus szavaival szólok, aki a már idézett, *A magyarok vére* című írásában így fogalmazott: „Nehéz minékünk méltónak lenni ennyi áldozatra. De meg kell kísérelnünk, feledve vitáinkat, revideálva tévedéseinket, megsokszorozva erőfeszítéseinket, szolidaritásunkat egy végre egyesülő Európában.” 1956 – a mártírok és hősök továbbélő ereje, a nép igaz emlékezése – tartotta fenn ezt a hitet és erőt.

A nagy feladat ma számunkra az európai integrációhoz való csatlakozás lett. Ez magában foglalja azt az egész programot, amit 1989/90 óta békés forradalmunk jelentett és jelent számunkra. A szellemi, politikai és jogi újjáépítést, a gazdasági átalakulás és a felzárkózás immár tizenkét-tizenhárom éves folyamatát. Az út nehéz, az iram hatalmas. Sok az öröm és a siker, de sok az áldozat, az erőfeszítés, a lemondás is. De nincsen, nem volt más esélyünk, mint hogy a szívünket és érdekeinket követve a lehető leggyorsabban felzárkózzunk az Európai Unióhoz.

Az Európai Unió bővítése történelmi esélyt ígér nekünk. De úgy gondolom önöknek is. Nem lehet közömbös az önök számára sem, hogy hol húzódnak az Európai Unió határai. Meggyőződésünk, hogy nélkülünk az egységes Európa politikai torzó maradna. Európa mindig meggyengült, amikor középpontja Nyugat felé tolódott el, amikor elvesztette Közép-Európát.

Most a történelem parancsa és az Európai Unió akaratára világosnak látszik: Kelet-Közép-Európa államait fel kell venni a tagok sorába.

Ez a mostani október 23-a lesz az első, amikor már szinte a bizonyosság erejével mondhatjuk el, hogy Ma-

gyarország kézzelfogható időn belül az unió tagja lesz. Az Európai Bizottság Magyarországról szóló jelentése és a tagjelölt országokat együttesen értékelő stratégiai jelentés házákat azok között az országok között sorolta fel, amelyek a csatlakozási tárgyalásokat ez év végéig befejezhetik, és 2004-ben az Európai Unió tagjaivá válhatnak. A sikeres ír népszavazással újabb akadály hárult el a bővítés elől. Innen is szeretném kifejezni elismerésemet az ír népnek felelősségteljes döntéséért!

A csatlakozás jelentősége számunkra messze túlmutat a politikai, gazdasági, pénzügyi és igazgatási integráción. Olyan közösség tagjai szeretnénk lenni, amely az európai szellem közös értékeire épül. Azokra a közös értékekre, melyek civilizációnkat évezredek óta éltetik. De amelyek életben tartásáért naponta meg kell küzdenünk. Tartozunk országunk polgárainak azzal, hogy felemelt fővel válhassanak az Európai Unió tagjává.

Az értékek Európájának középpontjában az embernek kell állnia, minden ember egyenlő méltóságának. A közös Európa minden állampolgára iránt ugyanazokkal a jogokkal és ugyanazzal a felelősséggel tartozik. A magyarok iránt is.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás támogatottsága Magyarországon jelenleg magas. A felmérések 70–80%-os igen szavazatot valószínűsítene. A magyar állampolgárokban Európáról pozitív kép él. A nagymértékű támogatottság egyértelműen abból a meggyőződésből fakad, hogy Magyarország egyenrangú tagja kíván lenni az európai államok közösségének.

Európa egyesítése számunkra nemcsak politikai jelző. Hitünk szerint az egységnek a feltételekben is tükröződnie kell. Nemcsak az fontos számunkra, hogy az Európai Unióhoz csatlakozzunk, hanem az is, hogy méltó feltételekkel. Hogy konkrétabb legyek: tartósan nem érvényesülhet olyan politika, amely különbséget tesz a régi és az új tagál-

lamok között például a mezőgazdaság, a közvetlen kifizetések vagy a pénzügyi források elosztása terén. A méltó és igazságos helyzet olyan lehet, amelyben a magyar állampolgárok a tagság előnyeit már az első pillanattól kezdve érzékelik, és felzárkózásuk esélye egyre növekszik.

Az egyenlőségről beszélve végül szeretnék említést tenni még egy problémáról. Ez önök előtt is ismert. Sőt élvezzük is ehhez az Európai Parlament támogatását. Azért emelek szót, hogy Magyarország, lakosságának száma alapján, az Európai Parlamentben nem húsz, hanem huszonnégy helyre jogosult. Ha ennél kevesebb képviselőt küldhetnénk az Európai Parlamentbe, az az arányos népképviselő elvének megsértését jelentené.

Európa minden polgárának egyenlősége azt is jelenti, hogy mindenkit diszkrimináció nélkül kell e közösség tagjának tekinteni. Ebbe a körbe a társadalom peremén élők, a szegények, a marginalizált személyek és csoportok is beletartoznak. Európa egyetlen polgárát sem rekesztheti ki, mindegyiküket be kell fogadni a társadalmi, kulturális háttérétől függetlenül. Magyarország is a szolidaritás Európáját akarja erősíteni. Nekünk, magyaroknak is sok a teendőnk ezen a téren.

Külön feladatunk a jelentős létszámú roma lakosság hátrányos társadalmi helyzetének javítása, társadalmi integrációjának előmozdítása. Ez történelmi léptékű feladat. Az elmúlt években a kormányzat komoly intézményi, pénzügyi és szociális lépéseket tett a roma lakosság felzárkóztatásáért. Még többet kell tenni. A cigányság esélyegyenlőségének javításához a kormányzati cselekvés és a széles társadalmi összefogás komplex eszköztárára van és lesz tartósan szükség.

Önök számára is nyilvánvaló, hogy nem sajátosan magyar, hanem európai problémával van dolgunk. Ezzel a megállapítással felelősségünket nem kívánjuk elhárítani, de számítunk az összeurópai tapasztalatokra és támoga-

tásra. A jó megoldások modellt nyújthatnak a hasonló gondokkal küzdő többi európai országnak is.

A keleti bővítés nemcsak a csatlakozó országok, hanem az unió jelenlegi tagállamai és polgárai számára is előnyökkel fog járni. Felbecsülhetetlen annak szimbolikus ereje, amit a kontinens békés és demokratikus újraegyesítése minden európai számára jelent. A bővítés után tovább fog nőni Európa kulturális sokszínűsége. Jelentős gazdasági előnyöket fog hozni az eddigi tagállamok számára az egységes piac számottevő bővülése. Európa kettéosztottságát és bizonytalanságát a stabilitás és az átfogó biztonság váltja föl.

Esély nyílik a konfliktusok békés rendezésére, a különböző etnikai közösségek harmonikus együttélésére. Az így kialakult gazdaságilag, politikailag, társadalmilag egyaránt hatalmas uniónak lesz ereje arra, hogy mérsékelje és szabályozza a globalizáció veszélyeit.

Az Európa jövőjével foglalkozó Konventben a magyar résztvevők is egyre inkább szembe találják magukat azzal a kérdéssel, hogy vajon milyen Európai Uniónak leszünk a tagjai.

Magyarország kész továbbhaladni az integráció útján az egyesült Európa felé. Magyarország, ha szükséges, kész lesz arra, hogy kellő megfontolás és mérlegelés után hozzájáruljon ahhoz, hogy további hatásköröket gyakoroljunk közösen. Számomra mint jogász számára természetesnek tűnik, hogy az Európai Uniónak a nemzetközi színtéren jogi személyiséggel kell rendelkeznie.

Biztonságpolitikai szempontból 2001. szeptember 11-e fájdalmasan és minden korábbinál egyértelműbben tudatosította felelősségünket abban, hogy meg kell teremteni az erős és egységes uniót, amely a transzatlanti együttműködés részeként gyors és hatékony cselekvésre képes.

Fontos számunkra, hogy az intézményi reformok után a polgárok elfogadják az uniós intézményeket, hogy azok

VESZELSZKY BÉLA A VÁRADI UTCÁBAN, 1967
Veszelszky Sára felvétele

nak valódi, nép általi legitimitásuk legyen, a demokrácia értékei kiteljesedjenek. Ezekhez a reformokhoz kereteket a föderális európai alkotmánynak kell adnia.

Fontosnak tartjuk az egyesült Európában a kisebbségi jogok minél teljesebb érvényesülését. Fenn kívánjuk tartani, és el kívánjuk mélyíteni kapcsolatainkat a külföldön élő magyarsággal. A tagjelölt országok számára támasztott úgynevezett koppenhágai kritériumok a kisebbségi jogok tiszteletben tartását is tartalmazzák.

Ezzel ellentétesnek látjuk, hogy az Alapvető Jogok Chartája nem foglalkozik kielégítő mértékben a kisebbségek kollektív jogaival. Szükséges, hogy a kisebbségek kollektív jogait megfelelő intézmények is biztosítsák.

Az integráció folyamatában Magyarország nagy jelentőséget tulajdonít a nemzeti identitás és a nemzeti kultúra megőrzésének. Úgy véljük, hogy erre az Európai Unión belül az esély nagyobb, mint egyedül birkózva a globalizáció erőinek pozitív és negatív hatásaival. A 21. század Európája olyan közösség kell legyen, amelynek fontos tartópillére a történelmi, nyelvi, kulturális önazonosság megőrzése, erősítése, a sokszínűség és a nemzeti kultúrák kölcsönös egymásra hatása.

Sokan mondták; hadd fejezzem be itt én is azzal, hogy az Európa-eszme történeti üzenete az újkori századok kulturális forrásaiból érkezett a 20. század küszöbére; hogy Európa mindenekelőtt kulturális közösség, amely a múltból nőtt ki, és a nemzetek kultúrájának kohéziós értékei nélkül nem létezhet. Ez a mi hitünk, és nem kevés.

MÁDL FERENC